

Original Article

An Expression of Intention in Negotiations Instruments: A Study of the Law in Iran and Geneva and UNCITRAL Conventions

Mohammad Shokri ^{*1} , Amir Ahmadi ²

¹ Assistant Professor, Department of Law, Payam Noor University, Tehran, Iran

² Assistant Professor, Department of Law, Payam Noor University, Tehran, Iran

[20.1001.1.24237566.1402.7.1.5.9](https://doi.org/10.22080/lps.2022.24123.1380)

[10.22080/lps.2022.24123.1380](https://doi.org/10.22080/lps.2022.24123.1380)

Received:

August 8, 2022

Accepted:

October 19, 2022

Available online:

November 30, 2022

Keywords:

Negotiations instruments,
Intention expression,
Sign, Seal, Delivery

Abstract

Issuance of negotiations instruments, checks, promissory notes, bills of exchange, their endorsement or guarantee, as well as the acceptance of bills of exchange must be according to the general rules of contracts to be considered a legal act. However, according to the international conventions of Geneva and UNCITRAL regarding negotiations instruments, the meaning is specified using a signature and seal. The definitive stage of delivery of the document after signing, which must be done with consent, is also important. Iran's law is silent on the legal effect of submitting a negotiation instrument while it is defined as the role of submission in international documents and English Law. Transfer of a document is considered as the intention to declare the will, or a declaration of the will along with the complementary and final signature.

***Corresponding Author:** Mohammad Shokri

Address: Assistant Professor, Department of Law,
Payam Noor University, Tehran, Iran

Email: Mshokri@pnu.ac.ir

Extended Abstract

1. Introduction

According to the general rules of contracts, there is basically no special way to declare and express will. However, in written transactions, this expression is generally done by inserting a person's signature or seal. In some cases, the law has emphasized the way of expressing character. Issuing and endorsing the commercial document is actually the transfer of the rights arising from the commercial document to the holder; this category includes the way of expressing the will in these documents although the legislator is silent about the guarantee. In addition to the signature and seal, regarding the expression of will, the role of submission of the commercial document is a topic worthy of investigation, especially since this category is silent in Iranian law, contrary to international regulations and documents. The analysis of these issues leads to the solutions and suggestions of the existing legal gaps and unknowns. In this research, the stage of expressing the will of those in charge of commercial documents in the relevant legal acts is realized by their signature or seal on the commercial documents, as well as their submission, separately and with tracking in Iranian law, the Geneva Conventions of 1930 and 1931 and the UNCITRAL of New York in 1988. Sometimes, the laws of England and France are reviewed, and for a comprehensive approach to the goal, the structure of the writing is considered based on the signature and seal in the four voluntary actions in commercial documents, including issuing, endorsing, guaranteeing commercial documents, accepting the bill, and then submitting the commercial document.

2. Methods

The research uses a descriptive-analytical method, compiled by referring to the relevant laws and regulations and international documents and analyzing them based on legal principles and authors' sources and works.

3. Findings

Obligations of commercial documents resulting from the agreement of the parties regarding the document and its conditions, including the agreement on the due date of the document, are part of the agreement in the pillars. The intention of the essay should be affordable to the discoverer, the intention of the discoverer is to compose the existing credit. The signature or seal of the bill of exchange and promissory note, as well as the signature of the check by the exporter, are the basic conditions of these documents, the English bill of exchange law of 1988 also stated the necessity of its signature by the exporter. Clause 8, Article 1 of the Uniform Law on Bills of Exchange and Promissory Notes of Geneva, 1930, also considers the signature of the issuer of the bill of exchange as one of its essential contents. In 1931 Geneva Convention, endorsement is made on the back of a check or a sheet attached to it and must be signed by the endorser. According to Iran's laws regarding promissory notes and bills of exchange, unlike the act of issuing which can be done with a seal, to declare the promissory note will, first, his seal or signature is necessary; second, the signature or seal must be on the "promissory note itself" as specified in Article 228 of the Commercial Law. Iran's Commercial Law is silent about the "delivery of a commercial document" after

signing or sealing while the international documents have not neglected this issue. Article 13 of the UNCITRAL Convention specifies that the document should be transferred to the next party by endorsement and delivery of the document by the endorser. According to the first paragraph of Article 21 of the English Law, the bill of exchange is incomplete until it is submitted and the issuer has the right to withdraw from his obligation.

4. Conclusion

In commercial documents, the way of expressing the intention is specified, the bills of exchange and promissory notes are issued with the signature or seal of the issuer on the commercial document, the issuance of a check is possible only with the signature of the issuer, as specified by the legislator, and the acceptance of the bill of exchange is done with the signature or seal of the acceptor. The third acceptor in the bill of exchange must declare and express his intention by signing it in the protest letter. Ignoring the necessity of his signature in the commercial document - in addition to the protest letter - is criticized and it is likely that this necessity will be amended in the law. The Commercial Law is silent regarding expressing the will to guarantee the commercial documents. The guarantee of commercial documents must be done on the commercial document itself, and despite the difference of opinion, in some ways, including preventing the ease of forgery, not accepting a seal, and the need to express the will, it is more justified with a signature.

The expression of will by signing or sealing the commercial documents is complete when it is surrendered after signing or sealing. In fact, in the theory presented in the article, the means of expressing the will is surrender after signing or sealing, the approach of this opinion is the possibility of referring from the intention to the previous. It is from submission, in the case of acceptance of a bill of exchange, which stipulates that "the acceptor does not have the right to default" according to Article 231 of the Commercial Law. It will not violate the theory of completing the expression of will by submitting a signed or sealed document because according to the mentioned article, the acceptor has no right to default, not the signer nor the sealer. Surrender is effective when it is done with the consent of the signer or sealer, and in terms of evidence, submission by coercion, reluctance, and deception is not effective. However, in terms of proof, the principle is that the surrender is made with consent, unless the opposite is proved.

Funding

There is no funding support.

Authors' contribution

Authors contributed equally to the conceptualization and writing of the article. All of the authors approved the content of the manuscript and agreed on all aspects of the work

Conflict of interest

Authors declared no conflict of interest.

Acknowledgments

We are grateful to all the persons for scientific consulting in this paper.

علمی پژوهشی

اعلام اراده در اسناد تجاری؛ مطالعه حقوق ایران و کنوانسیون‌های ژنو و آنسیترال

محمد شکری^{۱*} ID، امیر احمدی^۲ ID

^۱ استادیار گروه حقوق دانشگاه پیام نور، تهران، ایران.
^۲ استادیار گروه حقوق دانشگاه پیام نور، تهران، ایران.

[20.1001.1.24237566.1402.7.1.5.9](https://doi.org/10.22080/LPS.2022.24123.1380)

[10.22080/LPS.2022.24123.1380](https://doi.org/10.22080/LPS.2022.24123.1380)

چکیده

صدور اسناد تجاری، چک، سفته و برات و ظهرنویسی یا ضمانت آنها و همچنین قبولی برات ناشی از اراده اشخاص است، مطابق قواعد عمومی قراردادها قصد انشا باید ابراز گردد تا سازنده عمل حقوقی باشد، این ابراز اصولاً می‌تواند به هر نحوی صورت پذیرد اما مطابق کنوانسیون‌های بین‌المللی ژنو و آنسیترال در خصوص اسناد تجاری، ابراز اراده به نحوی خاص مشخص گردیده است؛ زیرا حسب مورد با امضا یا مهر و گاه صرفاً با امضا باید صورت گیرد. رکن دیگر ابراز اراده و در واقع مرحله قطعی آن، تسلیم سند پس از امضا یا مهر است که باید با رضایت بعمل آید، حقوق ایران نسبت به اثر حقوقی تسلیم سند تجاری ساکت است، لکن در اسناد بین‌المللی و حقوق انگلیس به نقش تسلیم تصریح گردیده است. تسلیم سند علاوه بر مواردی مانند انتقال سند در وجه حامل و یا ظهرنویسی بدون نام که به نحو مستقل قصد اعلام اراده محسوب می‌گردد، در سایر موارد نیز باید در کنار امضاء مکمل و تمام‌کننده اعلام اراده محسوب گردد.

تاریخ دریافت:

۱۷ مرداد ۱۴۰۱

تاریخ پذیرش:

۲۷ مهر ۱۴۰۱

تاریخ انتشار:

۰۹ آذر ۱۴۰۱

کلیدواژه‌ها:

اسناد تجاری، ابراز اراده، امضا، مهر، تسلیم

* نویسنده مسئول: محمد شکری

آدرس: استادیار گروه حقوق دانشگاه پیام نور، تهران، ایران. ایمیل: Mshokri@pnu.ac.ir

۱ مقدمه

در این پژوهش مرحله ابراز اراده مسئولین اسناد تجاری در اعمال حقوقی مربوطه که با امضا یا مهر آنان بر روی اسناد تجاری و همچنین تسلیم آن محقق می‌گردد، به تفکیک و با تتبع در حقوق ایران، کنوانسیونهای ژنو ۱۹۳۰ و ۱۹۳۱ و آنسیترال نیویورک ۱۹۸۸ و گاه قوانین انگلیس و فرانسه بررسی می‌گردد، جهت حصول مطلوب، اهتمام بر تحلیل مصرات قانونی و ارائه راه حل در مواردی است که قانون نسبت به آنها ساکت است و یا اجمال دارد. برای دستیابی جامع به هدف، ساختار نوشتار بر اساس امضا و مهر در اعمال ارادی چهارگانه در اسناد تجاری شامل صدور، ظهرنویسی و ضمانت اسناد تجاری، قبولی برات و سپس تسلیم سند تجاری طرح می‌گردد.

۲ امضا یا مهر اسناد تجاری

۲،۱ صدور

به موجب یک تعریف در دکتترین؛ سند تجاری نشان‌دهنده "سندی است که مالک قانونی آن حق دارد در تاریخ معینی از حق گنجانده شده در سند استفاده نماید." (Catana, 2013: 54) در رویه بازرگانی، اسناد تجاری بیانگر اسناد اعتباری و پرداختی است که ممکن است به عنوان مالکیت یا به عنوان وثیقه برای کسب اعتبار یا مبلغی پول قبل از موعد مقرر، تخصیص داده شود. (Turcu, vol. II, 1998: 84)

تعهدات برواتی ناشی از توافق طرفین نسبت به سند و شرایط آن از جمله توافق در سررسید سند جزء توافق در ارکان است. (نورانی‌مقدم و دیگران، ۱۳۹۵: ۱۷۵) این موضوع در خصوص تمام شرایط سند تجاری از جمله مبلغ و غیره صدق می‌کند. توافق محصول قصد طرفین است؛ قصد انشا باید مقرون به کاشف باشد، قصد بوسیله کاشف موجود اعتباری را انشا می‌کند. (لنگرودی، ۱۳۸۷: ۸۸) اراده باطنی بدون ابراز فاقد اثر حقوقی است. (کاتوزیان، ۱۳۸۴: ۹۱) قصد در مرحله اجرای تصمیم محقق می‌گردد.

«قدر مشترک همه معانی ارائه شده از عبارات اراده در حوزه ادبیات، مفهوم قصد، عزم، خواسته که جنبه نفسانی دارد، مشهود است.» (حسینی، مقدم و محمدی، ۱۳۹۸: ۱۱) در حقوق عنصر سازنده اعمال حقوقی قصد انشاء است. مطابق قواعد عمومی قراردادها اصولاً شکل خاصی برای اعلام اراده وجود ندارد ولی قانون در برخی موارد برای نحوه اعلام اراده خصوصیت قائل گردیده است، در دفاتر اسناد رسمی جهت تنظیم سند امضا یا اثر انگشت متعاملین حسب مورد در ثبت دفتر و سند الزامی است. بر اساس ماده ۱۳ قانون تعهدات سوئیس نیز «قراردادی که قانونگذار برای آن تنظیم نوشته را لازم می‌داند باید بوسیله تمام کسانی که عقد مزبور بر آنها تعهدی بار می‌کند، امضا شود.» (واحدی، ۱۳۸۵: ۱۵).

صدور و ظهرنویسی سند تجاری، در واقع انتقال حقوق ناشی از سند تجاری به دارنده است، در اسناد تجاری چک، سفته، برات قانون تجارت امضا یا مهر سند از سوی صادرکننده، ظهرنویس و براتگیر را به عنوان یکی از شرایط ضروری مقرر نموده است. این مقوله متضمن نحوه اعلام اراده در این اسناد است البته مقنن در خصوص ضمانت ساکت است. علاوه بر امضاء و مهر، در باب ابراز اراده نقش تسلیم سند تجاری موضوعی درخور بررسی است بویژه اینکه این مقوله بر خلاف مقررات و اسناد بین‌المللی، در قانون ایران مسکوت است. تحلیل این موضوعات مجهولات و خلأهای قانونی موجود را به راه‌حلیها و پیشنهادهای رهنمون می‌سازد.

روش پژوهش مبتنی بر شیوه توصیفی-تحلیلی است که با رجوع به قوانین و مقررات و اسناد بین‌المللی مربوط و تحلیل آنها بر اساس اصول حقوقی و منابع و آثار علمی نسبت به تدوین یافته‌ها اقدام شده است.

امضاء سند تجاری از جمله شرایط شکلی محسوب می‌گردد برخی شرایط شکلی، یک قاعده شکلی است که به تنهایی و فی‌نفسه اهمیت و چگونگی تعهدی را معین می‌نماید؛ در واقع حکایت از یک امر ماهوی دارد و طبیعتاً باید مشمول قانون قابل اعمال در ماهیت باشد. (اخلاقی، ۱۳۶۹ الف، ۴۸-۴۷) امضا و مهر اسناد تجاری از این دست محسوب می‌گردد. مطابق صدر ماده ۲۲۳ و ۳۰۸ قانون تجارت ایران امضا یا مهر برات‌دهنده یا صادرکننده سفته ضروری است. امضا یا مهر نشان‌دهنده قصد انشا صاحبان آنها و در واقع ابراز قصد صدور سند مربوطه است. قانون برات ۱۹۸۸ انگلیس نیز در تعریف برات با عبارت 'signed by the person giving It' ضرورت امضای آن توسط صادرکننده را بیان کرده است.^۱

مسئولیت تضامنی اسناد تجاری ناشی از قانون و تعهد امضاکنندگان مبنای ارادی دارد. (عبدی‌پور و فتوحی‌راد، ۱۳۹۵: ۱۲۲) در واقع قانونگذار نحوه ابراز اراده متعهد در صدور سفته و برات را امضا یا مهر تعیین نموده است. همچنین مطابق ماده ۳۱۱ قانون مذکور چک باید به امضای صادرکننده برسد. در خصوص صدور چک بر خلاف سفته و برات صرفاً امضا تصریح گردیده است؛ از این رو در حقوق ایران، استفاده از مهر نمی‌تواند خلأ امضا چک را جبران نماید. این سند برای صدور نیازمند قصد انشا و بیان آن به طریق تعیین شده در قانون یعنی اعلام اراده به وسیله امضا سند است.

نظر به کارکرد غالب و شایع از اسناد تجاری برات، سفته و چک که بر اساس قانون تنظیم می‌شود، با گنجاندن دین در سند از سایر اسناد مورد استفاده در روابط مدنی و تجاری متمایز می‌شوند و از این رو اسناد بدهی نامیده می‌شود. ویژگی‌های اصلی این اسناد عبارتند از: ماهیت رسمی، تحت‌اللفظی و مستقل. ایجاد، گردش و اعمال حقوق مالکیتی به وجود عناصر مندرج در سند بستگی دارد. ماهیت

(شهیدی، ۱۳۸۰: ۱۲۹) که در حقوق از آن به قصد انشا تعبیر می‌شود، اعلام اراده در نظام قانون مدنی کنونی اصولاً طریقت دارد نه موضوعیت و به هر طریق ممکن است بروز یابد. در فقه نیز این نظر وجود دارد (موسوی خویی، ص. ۱۹؛ موسوی الخمینی، ص. ۲۰۳-۲۰۴) آنچه در مرحله ابراز اراده ضروری است مطلق ابراز است از این رو اعلان کافی است نه لزوماً اعلام؛ بنابراین لزوم آگاهی مخاطب دلیل می‌خواهد (کاتوزیان، ۱۳۸۵: ۲۵۱)

علاوه بر استقلال ابراز از قصد به عنوان دیدگاهی رایج، در دیدگاهی دیگر قصد هنگامی که نمود خارجی می‌یابد، عنوان اراده بر آن صادق است. (حسینی‌مقدم و محمدی، ۱۳۹۸: ۱۶) تصمیمات درونی اجرا نشده‌ای که ظهور نیابد در قلمرو قصد واقع نخواهد شد، ارزش و اعتبار قصد در برون هر شخص و در بطن جامعه جلوه می‌یابد. قصد بدون اعلام نه تنها واجد اثر نیست. آنچه که از درون و ذهن خارج گردیده و به منصفه ظهور رسیده است، قصد تلقی می‌گردد و در عالم واقع منشأ اثر حقوقی می‌شود؛ زیرا روابط حقوقی دارای جنبه اجتماعی بوده و با میل باطنی یا قصد درونی بوجود نمی‌آید. (حسینی‌مقدم و محمدی، ۱۳۹۸: ۲۰) تبلور قصد انشاء و تحقق قصد توأم با اعلام است. (حسینی‌مقدم و محمدی، ۱۳۹۸: ۲۸) اعلام اراده سبب تحقق قصد انشاء می‌گردد و قصد و اهمیت آن در مرحله اعلام، ظاهر می‌شود. اعلام صرفاً نقش شناسنده و کاشفیت ندارد؛ بلکه اثربخش و هویت‌دهنده است. (حسینی‌مقدم و محمدی، ۱۳۹۸: ۶۷)

صدور، اولین مرحله و موجد اسناد تجاری است، امضا یا مهر برات و سفته و همچنین امضای چک توسط صادرکننده از شرایط اساسی این اسناد محسوب می‌گردد، سند فاقد امضا نه تنها مشمول تعهد برواتی نیست بلکه حتی به عنوان یک سند عادی هم پذیرفته نمی‌شود. (اسکینی، ۱۳۷۹: ۴۲)

whom it is addressed to pay on demand or at a fixed or determinable future time a sum certain in money to or to the order of a specified person, or to bearer.

¹⁻ 3) Bill of exchange defined.

(1) A bill of exchange is an unconditional order in writing, addressed by one person to another, signed by the person giving it, requiring the person to

متحدالشکل زنو ۱۹۳۱ امضای چک توسط صادرکننده را از شرایط صدور این سند دانسته است. (بند ۶ ماده ۱) و در ماده ۲ ضمانت اجرای عدم رعایت آن عدم اعتبار چک تعیین شده است. همچنین به موجب ماده ۱۰ کنوانسیون زنو ۱۹۳۱ چنانچه چک توسط اشخاصی امضا شود که توانایی متعهد نمودن خود را ندارند و یا امضاء جعلی یا امضای اشخاص صوری یا امضاهایی که به هر دلیل دیگری نمی‌توانند برای اشخاصی که چک را امضاء کرده‌اند یا از طرف آنها امضاء شده باشد، الزام‌آور باشد. تعهدات سایر اشخاصی که آن را امضا کرده‌اند به هر حال معتبر است.

این مقرر علاوه بر اینکه عبارت پایانی آن اصل استقلال امضاها را مطرح می‌نماید، به خوبی نقش امضا به عنوان اعلام اراده را بیان می‌نماید؛ چه برخی مصادیق مقرر، افراد فاقد اهلیت‌اند که از اراده کافی برخوردار نیستند، همچنین در برخورد با جعل امضا دیگران و امضا از طرف اشخاص موهوم، به درستی بر مبنای فقدان قصد و اراده منتسبین، امضا را بی‌اثر دانسته و در نتیجه عدم تعهد را طرح نموده است؛ زیرا امضا بیانگر اراده امضاکننده است و هر جا خلاف آن اثبات شود، موثر نیست. کنوانسیون مزبور در ماده ۱۱ امضای چک به نمایندگی از دیگری را در حالی که چنین اختیاری نداشته و یا از اختیاراتش تجاوز کرده است، موجب تعهد خود امضاکننده دانسته است نه شخصی که از طرف او امضا شده است. مبنای عدم تعهد شخص منوب‌عنه در این فرض نیز فقدان قصد باطنی است. از طرفی تعهد چنین امضاکننده‌ای بر مبنای حمایت از دارنده سند تجاری است.

«مهرامضا» ماهیتاً مهر محسوب می‌شود؛ زیرا شاخص امضا ترسیم زنده آن با دست است، در صورتی که مهرامضا، فاقد این ویژگی است؛ بر این مبنای صدور برات و سفته با مهرامضا صحیح است

سختگیرانه اسناد بدهی با الزام به رعایت برخی الزامات شکلی منعکس می‌شود؛ برات، سفته و چک برای معتبر بودن، مستلزم برخی الزامات شکلی اجباری هستند این اسناد تحت‌اللفظی هستند، به این معنا که وجود و پوشش حقوق مالکیت، از طریق عبارات مندرج در سند ثابت می‌شود. بنابراین، رابطه حقوقی که باعث انتشار سند بدهی شده است، (خواه قرارداد خرید، یا وام یا گشایش بدهی) بر حق ناشی از سند تأثیر نمی‌گذارد. بر همین مبنای امکان تفسیر یا تکمیل اسناد بدهی با سایر اسناد وجود ندارد. (Cristea, 2013: 117) وجه‌اللفظی یعنی [حقوق و تعهد] فقط از طریق عناصر مندرج در سند احراز می‌شود. لازم به ذکر است که اهلیت امضاءکننده، متضمن اراده بر تعهد برات است (با امضای سند به عنوان براتکش، براتگیر، ذینفع، ظهرنویس، یا وصول‌کننده). (Cristea, 2013: 120)

بند (I) ماده ۵ کنوانسیون آنسیترال در شرح واژه 'Party' بیان می‌دارد: «شخصی که سندی را به عنوان صادرکننده، متعهد، ظهرنویس یا ضامن امضا نموده است.» بنابراین در این سند بین‌المللی امضا متوجه متعهد اسناد تجاری برات و سفته شده است. در حقوق ایران نیز قانون تجارت صرفاً در مورد متعهدین اسناد تجاری امضا یا مهر را مقرر نموده است. ابراز طرف متعهدله یعنی دارنده سند که در ظهرنویسی منتقل‌الیه (دارنده بعدی) و در ضمان، مضمون‌له واقع می‌شود، صرفاً به صورت معاطاتی و عملی است. از جمله قبض و تحویل گرفتن سند از دست صادرکننده یا ظهرنویس و موافقت برای امضا ضامن در سند، وسیله ابراز اراده اوست. بنابراین موضوع بحث نوشتار اساساً راجع به اعلام اراده متعهد سند تجاری موضوعیت می‌یابد.

بند ۸ ماده ۱ قانون متحدالشکل برات و سفته ژنو ۱۹۳۰ نیز امضای صادرکننده برات را از مندرجات ضروری برات می‌داند^۱ همچنین کنوانسیون

¹ - Article 1: A bill of exchange contains: . . . 8. The signature of the person who issues the bill (drawer).

امضای عادی به شکل نام شخص یا امضای اسکن شده یا بیومتریک و غیره ذیل نامه الکترونیکی درج می‌گردد. (ابهری و دیگران، ۱۳۹۶: ۱۴) با توجه به پذیرش اسناد تجاری الکترونیکی از سوی قانون تجارت الکترونیکی مصوب ۱۳۸۲ و قانون اصلاح قانون چک مصوب ۱۳۹۷ و عدم تفاوت آثار آن با اسناد تجاری سنتی (جلالی و خاکزاد، ۱۳۹۱: ۳۶) مطالب مطروحه در باب ابراز اراده در این چهره نوین اسناد تجاری نیز یکسان است؛ چه امضای الکترونیکی واجد همان آثار امضاء سنتی و کاغذی است.

۲،۲ ظهنویسی

پس از صدور اسناد تجاری، برای انتقالات بعدی (ظهنویسی) اعلام اراده انتقال‌دهنده بوسیله امضا دارنده ضروری است. بند ۸ ماده ۱ کنوانسیون ژنو ۱۹۳۰ ژنو نیز امضا برات را برای صدور ضروری و در صدر ماده (۲) فقدان آن را موجب بی‌اعتباری برات دانسته است. همچنین مطابق ماده ۱۶ کنوانسیون ژنو ۱۹۳۱ ظهنویسی در پشت چک یا برگه‌ای که بدان الصاق شده است صورت می‌گیرد و باید به امضای ظهنویس رسیده باشد.

به نظر برخی اگر صدور برات یک عمل حقوقی است که اعتبار خود را از توافق اراده طرفین کسب می‌کند و از این رو تابع قواعد مدنی است، در نقل و انتقالات بعدی چنین نخواهد بود؛ زیرا به صحت ظاهری سند اعتماد می‌کنند و مقنن بر اعتبار آن صحه گذاشته است. (صقری، ۱۳۹۰: ۱۰۶) تصحیح عبارت مذکور اینگونه است که رویکرد صحت ظاهری، استقلال هر مرحله از سایر مراحل است؛ بنابراین هر ظهنویسی مستقل از صدور یا ظهنویسی قبلی، خود توافقی جدید است بین ظهنویس و انتقال‌گیرنده (دارنده جدید). که همانند مرحله صدور یک عمل حقوقی و ارادی محسوب می‌گردد.

لکن بر اساس ظاهر قانون، نمی‌توان با «مهرامضا» چک صادر نمود. دیوان کشور فرانسه، قبلاً استفاده از مهرامضا را رد کرده بود؛ زیرا به نظر دیوان امضا جز آنچه با دست صورت می‌گیرد نمی‌تواند باشد و استفاده از مهر امضا امکان سوءاستفاده را فراهم می‌آورد لکن نهایتاً به موجب مقررات بعدی امضا صادرکننده و ظهنویس با دست و غیردست پذیرفته شد. در انگلستان فقدان امضا صادرکننده موجب بی‌اعتباری برات است، ولی تعریفی از امضا نشده است و بنظر می‌رسد امضا غیردست‌نویس نیز پذیرفته شده است. (اسکینی، ۱۳۷۹: ۳۶)

کنوانسیون ۱۹۸۸ (آنیسترال) در بند د-۱ ماده ۳ امضای براتکش و بند د-۲ ماده ۳ امضای صادرکننده سفته را جهت صدور ضروری می‌داند، همچنین مطابق بند ۱۱ ماده ۵ «منظور از امضا، امضا دست‌نویس یا بصورت تصویر یا معادل مصدق شده آن به هر وسیله‌ای می‌باشد». کنوانسیون مذکور امضا را به صورت اعم تعریف نموده است. و به نظر مهرامضا را در بر می‌گیرد.

ممکن است سند تجاری در اصل به صورت الکترونیکی ایجاد و سپس در همان محیط منتقل شود، در این شکل اصل سند تجاری در قالب داده پیام شکل می‌گیرد. (شیروی و میری، ۱۳۸۷: ۸) ماده ۶ قانون نمونه تجارت الکترونیکی آنسیترال داده پیام را در حکم نوشته می‌داند، به شرط اینکه برای ارجاعات بعدی قابل دسترسی باشد. (شیروی و میری، ۱۳۸۷: ۱۴) هر سند تجاری جهت انتساب به صادرکننده نیاز به امضا دارد، در شیوه الکترونیک امضا پس از تبدیل به کدهای قابل دریافت وارد رایانه شده و بعد به رایانه مخاطب انتقال می‌یابد، سپس دوباره به همان شکل اولیه (گرافیکی) در مانیتور ظاهر می‌گردد. (شیروی و میری، ۱۳۸۷: ۱۵) امضاء الکترونیکی مطمئن صحت صدور آن توسط امضاکننده از سوی مرجعی ذیصلاح قانونی تأیید می‌گردد و ضمن ذخیره مطمئن در یک سامانه اطلاعاتی در موارد لزوم قابل دسترسی است. (ابهری و دیگران، ۱۳۹۶: ۱۳) نوع ساده امضاء الکترونیکی نیز همانند

برخی ظهرنویسی با مهر را نه تنها در خصوص ظهرنویسی برات و سفته پذیرفته‌اند، بلکه قائل به امکان ظهرنویسی چک با مهر نیز شده‌اند، (فخاری، ۱۳۷۴: ۴۰ و ۴۱) هر چند نظر مزبور را شاید بتوان به دلیل وحدت ملاک با مرحله صدور در خصوص برات و سفته پذیرفت، لکن نسبت به چک با توجه به خصوصیت امضا جهت اعلام اراده در مرحله صدور و تصریح ماده ۳۱۱ قانون تجارت به صرف امضا برای انتقال آن، ظهرنویسی چک با مهر را نمی‌توان کافی دانست، بویژه اینکه رویه عملی بانکها نیز چنین است.

به موجب ماده ۳ کنوانسیون ژنو ۱۹۳۰ شکل تعهدات برات و سفته را تابع قانون محل ایجاد تعهد است؛ از این رو در بروات و سفته‌های مورد استفاده در روابط تجاری بین‌المللی کفایت امضا یا مهر تابع قانون کشور محل امضا یا مهر خواهد بود، خواه در مرحله صدور باشد یا سایر مراحل (ظهرنویسی، امضا، ضمانت یا قبول برات). قانون تجارت ایران نیز به موجب ماده ۳۰۵ این قاعده را پذیرفته لکن پیمان ژنو در ادامه ماده مذکور این قاعده موضوعه را در دو مورد تعدیل نموده است؛ یکی در مورد صلاحیت فرعی قانون محل انجام تعهد مؤخر و دیگری صلاحیت فرعی قانون ملی. حسن این امر استقلال هر امضا در اسناد تجاری است. (اخلاقی، ۱۳۶۹: ب: ۱۰۱) بنابراین باید گفت مطابق کنوانسیون مزبور عمل ظهرنویسی بر اساس قانون داخلی کشور محل ظهرنویسی حسب مورد بدون امضا یا مهر فاقد اثر است. در تکمیل مطالب ذکر این نکته ضروری است که سفته و چک در وجه حامل می‌تواند صرفاً با قبض و اقباض منتقل گردد، همچنین چنانچه ظهرنویسی برات بدون نام منتقل‌الیه صورت گیرد، دارنده اخیر می‌تواند با قبض و اقباض آن را انتقال دهد، در واقع در این موارد ابراز اراده با قبض و اقباض و به معاطات صورت می‌گیرد. گرچه به موجب قانون صدور برات در وجه حامل ممنوع است لکن براتی که بدون قید نام منتقل‌الیه ظهرنویسی

ایجاد رابطه حقوقی برات که منجر به صدور و متعاقباً انتقال آن می‌شود، متضمن ابراز اراده صریح براتکش، براتگیر و ذی‌نفع آن است. همچنین ظهرنویسی متضمن اراده ظهرنویس و انتقال‌گیرنده (دارنده جدید) مبنی بر انتقال برات است. اعلام اراده صادرکننده و ظهرنویس، تحت شرایطی که به طور دقیق در قانون پیش‌بینی شده است، سبب انتقال برات می‌شود. (MIFF and APAN, 2016: 30) «اشخاص پس از تنظیم سند تجاری وفق قانون، بر اساس اعلام اراده خویش پایبند به مفاد و مبلغ مندرج در آن هستند و هرگز نمی‌توانند خلاف مندرجات سند امری را اثبات نموده و از بار تعهدات رهایی یابند.» (حسینی‌مقدم و محمدی، ۱۳۹۸: ۱۳۲) مطابق حقوق ایران در مورد سفته و برات برخلاف عمل صدور که با مهر می‌تواند صورت پذیرد، به تصریح مواد ۲۴۶ و ۳۰۹ قانون تجارت صرفاً امضا ظهرنویس مؤثر است و مهر نمی‌تواند وسیله اعلام اراده باشد؛ دوگانگی قانون نسبت به صدور و ظهرنویس (برات و سفته) مجرای اختلاف نظر است. از یک سو می‌توان گفت با توجه به اینکه قانونگذار برای صدور برات و سفته مهر را در عرض امضا محسوب نموده است، در نتیجه برای انتقال یا انتقالات بعدی نیز مؤثر است، مرحله صدور و انتقال ابتدایی چه تفاوتی با انتقالات بعدی دارد که مهر کارایی خود را از دست می‌دهد؟

از سوی دیگر می‌توان قائل به موضوعیت داشتن امضا برای ظهرنویسی بود؛ چه اگر قانونگذار نظر بر پذیرش مهر برای ظهرنویسی داشت، همانند مرحله صدور بدان تصریح می‌نمود، حال آنکه در این مرحله صرفاً واژه امضا را بکار برده است. اصالت بیشتر امضا در قیاس با مهر و امکان مطمئن‌تر اثبات انتساب یا عدم انتساب آن به منسوب‌الیه پذیرش این نظر را موجه‌تر می‌نماید؛ همچنین امکان بیشتر جعل مهر در قیاس با امضا، سرقت و یا استفاده غیرمجاز از مهر دیگری و در نتیجه رویکرد این نظر در پیشگیری و برخورد با موارد خلاف، موجب تقویت این نظر است.

چنانچه وکیل یا نماینده امضاکننده، به نقش نمایندگی خود در سند تصریح ننماید، امضای سند موجب مسئولیت خود وی است؛ در تفسیر قواعد اسناد تجاری ویژگی شکل‌گرایی تقنینی را باید در نظر داشت. (رمضانی‌آکردی و موسوی، ۱۴۰۰: ۱۱۲) مسئولیت نماینده افشانشده ناشی از شکل‌گرایی و حاکمیت اراده ظاهری در این اسناد است. (رمضانی-آکردی و موسوی، ۱۴۰۰: ۱۱۲)

ماده ۲۶ قانون ۱۹۸۲ انگلیس تحت عنوان «شخص امضا کننده به عنوان نماینده یا در سمت نمایندگی» است و در بند ۱ مقرر می‌دارد: «هرگاه شخصی برات را به‌عنوان صادرکننده، ظهرنویس یا قبول امضا کند و کلماتی را به امضای خود اضافه نماید که نشان می‌دهد برای یا از طرف اصیل یا به عنوان نماینده شخصی امضا می‌کند، شخصاً در قبال آن (برات) مسئولیتی ندارد. اما صرف اضافه کردن کلماتی به امضای او که وی را به عنوان یک نماینده یا شخص حقوقی توصیف می‌کند، او را از مسئولیت شخصی معاف نمی‌کند.» منظور اینکه اگر خلاف آنچه اظهار شده و عدم نمایندگی اثبات گردد، خود وی به عنوان امضاکننده مسئولیت دارد.

۲٫۳ قبول برات

حقوق ایران، فرانسه و انگلستان و سایر مقررات مبنی بر عدم تکلیف محال‌علیه نسبت به قبول برات است، کنوانسیون ژنو نیز همین را پذیرفته است. با وجود این اصل، بند ۹ ماده ال-۱۲-۵۱۱ قانون تجارت فرانسه این کشور بروات صادره راجع به به اجرای قراردادهای تحویل کالا و میان تجار را الزامی نموده است. البته حتی در این مورد نیز عدم قبول برات موجب تعهد براتی و تضامنی وی نیست بلکه وی حق استفاده از مهلت معامله پایه که برات برای آن صادر گردیده را نخواهد داشت. (اسکینی، ۱۳۷۳: ۶۴ و ۶۵) از این رو ماهیت اختیاری و ارادی قبول در این حالت نیز باقی است.

شده است، در انتقالات بعدی آن، همین قابلیت یعنی انتقال به صرف قبض و اقباض وجود دارد.

نمایندگی در واقع نیابت و جانشینی از اصیل است، بدیهی است خود اصیل باید توانایی انجام منوب‌عنه را داشته باشد، حقوقدانان کامن‌لا نیز توانایی اصیل را از شرایط نمایندگی می‌دانند. (Treitle, 1995: 629 ; Ludwig, 1948: 35-36) صدور، ظهرنویسی، ضمانت و قبولی می‌تواند توسط وکیل، با امضا و تسلیم از جانب او انجام شود، چنانچه وکیل به وکالت از صادرکننده یا ظهرنویس و یا سایر مسؤولین، چک، سفته یا برات را امضا و تسلیم نماید، مطابق قواعد عام وکالت عمل حقوقی انجام گرفته با توجه به قصد انشا وی و به تبع، آثار آن اعم از حقوق و تکالیف برای موکل است.

مصدیقی از وکالت در اسناد تجاری «ظهرنویسی بعنوان وکالت» است که بوسیله آن وکالت در خود سند تجاری داده می‌شود به نحوی که دارنده سند را امضا نموده و با درج عباراتی که حکایت از اعطای وکالت نماید وکیل می‌تواند نسبت به وصول وجه اقدام نماید.

در حقوق فرانسه سه عبارت «ارزش برای وصول، برای نقد کردن یا به عنوان وکالت» به صورت تمثیلی آورده شده است و جنبه حصری ندارد. در انگلستان نیز قید عبارت خاص ضروری نیست. (اسکینی، ۱۳۷۹: ۱۰۱۰۰) صدر ماده ۲۴۷ قانون تجارت ایران نیز مقرر می‌دارد: «ظهرنویسی حاکی از انتقال برات است مگر اینکه ظهرنویس وکالت در وصول را قید نموده باشد . . .». بدیهی است هر عبارتی که این معنا را برساند کافی است. نحوه تصریح به ظهرنویسی برای وکالت طریقیست دارد و قید عبارت خاص «وکالت در وصول» موضوعیت ندارد. پس اعلام اراده در این عمل حقوقی (ظهرنویسی به عنوان وکالت) امضا سند تجاری با درج هر عبارتی دال بر وکالت می‌باشد و چنانچه این عبارات در ظهرنویسی جهت وکالت نیاید ممکن است ظهرنویسی برای انتقال محسوب گردد.

۱۰۲) اطلاق عبارت «خود برات» اعم از روی یا پشت برات را پوشش می‌دهد، هر چند در عمل اغلب بر امضا یا مهر براتگیر در روی برات درج می‌شود. با توجه به اینکه در طریق معمول از پشت برات برای ظهنویسی استفاده می‌گردد، امضای براتگیر در پشت برات را صرفاً در صورتی باید قبولی دانست که عبارتی دال بر امضا به عنوان قبولی نوشته شود، صرف امضای وی بدون چنین عبارتی اصولاً باید ظهنویسی یا ضمانت تلقی شود. ثالثاً مطابق تصریح قسمت اخیر ماده ۲۲۹ قانون تجارت صرف امضا یا مهر محال‌علیه کافی است و درج عبارت دال بر قبولی ضروری نیست.

بند ۱-a ماده ۴۱ کنوانسیون آنسیترال اعتبار قبولی برات را با امضای براتگیر همراه با عبارت قبولی شد یا عباراتی مشابه محقق دانسته اما بلافاصله بند بعدی (بند ۱-b ماده ۴۱) صرف امضا براتگیر بر روی برات یا ظهر آن را نیز قبولی محسوب نموده و قید عبارت مبنی بر قبولی را لازم ندانسته است. در اقدامی مشابه مطابق ماده ۲۵ کنوانسیون متحدالشکل ۱۹۳۰ ژنو نیز «قبولی روی برات نوشته می‌شود؛ قبول محقق می‌شود با کلمه "پذیرفته شده" یا هر اصطلاح معادل دیگری که به امضای براتگیر می‌رسد. امضای ساده براتگیر در صورت قبض به منزله قبولی است».

قبول برات از سوی براتگیر به مثابه عملی ارادی وی را متعهد و بلکه مسئول اصلی پرداخت وجه برات می‌گرداند. کنوانسیون متحدالشکل ۱۹۳۰ ژنو به موجب ماده ۲۵ اولاً قبولی روی برات نوشته می‌شود. ثانیاً قبول محقق می‌شود با کلمه "پذیرفته شده" یا هر اصطلاح معادل دیگری که به امضای براتگیر می‌رسد. امضای ساده براتگیر بر روی برات به منزله قبولی است. این مقرر نیز صرفاً به ضرورت امضای براتگیر جهت تحقق قبولی اشاره نموده است. البته برخلاف قانون ایران، صرفاً امضای براتگیر را مؤثر دانسته و مهر را نپذیرفته است.

در سابق حقوق انگلستان برای قبولی برات عبارت قبولی را ضروری می‌دانست ولی قانون ۱۸۸۲ به

قبولی برات همان اعلام ارده انشایی در پذیرش تعهد به پرداخت وجه آن است و براتگیر قبول کننده با امضاء خویش در سند نوعی اعلام اراده در برابر دارنده می‌نماید. (حسینی‌مقدم و محمدی، ۱۳۹۸: ۱۳۲) با قبول برات از سوی براتگیر وی متعهد به پرداخت وجه برات می‌گردد، قبولی برات، قصد انشا قبول کننده مبنی بر تعهد پرداخت مبلغ سند صادره از سوی صادرکننده به دارنده برات است.

برخی صدور، ضمانت و ظهنویسی را عقد لکن قبول برات را به دلیل تحقق به اراده یک جانبه براتگیر، ایقاع دانسته‌اند. (قربانی لاجوانی و دارش، ۱۳۹۹: ۲۵۴) در این باب دیگران نیز نظراتی دیگر و ایقاع بودن را طرح نموده‌اند. (دمرچیلی و دیگران، ۱۳۸۴: ۴۸۷) لکن قبول برات مستقل نیست، بلکه در پاسخ به پیشنهاد (ایجاب) صادره از سوی صادرکننده است؛ از این رو ماهیت آن را باید قراردادی دانست. (شکری و تقی‌زاده، ۱۴۰۰: ۲۰۸) اصطلاح «معاملات برواتی» مذکور در بند ۸ ماده قانون تجارت نیز هماهنگ با ماهیت قراردادی این اعمال حقوقی است. (شکری، ۱۴۰۰: ۱۹۸)

مطابق ماده ۲۲۹ قانون تجارت «هر عبارتی که محال‌علیه در برات نوشته امضا یا مهر کند قبولی محسوب است مگر اینکه صریحاً عبارت مشعر بر عدم قبول باشد . . . در صورتی که محال‌علیه بدون تحریر هیچ عبارتی برات را امضا یا مهر نماید برات قبول شده محسوب می‌شود». همچنین ماده ۲۲۸ قبولی برات در خود برات با امضا یا مهر را مقرر داشته است. در خصوص اعلام اراده براتگیر مبنی بر قبول برات باید گفت؛ اولاً مهر یا امضا وی ضروری است، ثانیاً امضا یا مهر به تصریح ماده ۲۲۸ قانون تجارت باید در «خود برات» باشد و قبولی خارج از برات موجب تعهد براتی نیست. همانطور که برخی نویسندگان گفته‌اند شکل‌گرایی حقوق اسناد تجارتي اصرار بر درج قبولی در خود برات را توجیه می‌کند؛ چه قانونگذاران در این خصوص فقط به ضرورت وجود قصد و اعلان آن اکتفا نکرده‌اند و برای شکل اعمال نیز موضوعیت قائل شده‌اند. (کاویانی، ۱۳۸۳:

رجوع به ثالث برای قبول ممکن است به صورت شرط در برات قید گردد؛ ماهیت توافقات بین دارندگان سند تجاری و مسئولان راجع به تغییر مندرجات آن و از جمله توافق جهت رجوع دارنده به ثالث در صورت نکول نیز ماهیت قراردادی دارد، (حسینی‌مقدم و محمدی، ۱۳۹۹: ۱۰۸ و ۱۰۹) که قصد متعهد با درج آن در سند ابراز می‌گردد. برخی این نوع را قبول ثالث منصوب نامیده‌اند. (جعفری-لنگرودی، ۱۳۸۸: ۳۷۱)

۲،۴ ضمانت

ضمان از اعمال شایع در قراردادهای تجاری جامعه کنونی است که متأثر از روابط پدیده‌های نوظهور اقتصادی در فعالیتهای پولی و مالی است. (گلباغی ماسوله، ۱۳۹۸: ۳۰۲) ماده ۲۶ کنوانسیون ژنو ۱۹۳۱ ضمانت از چک را با امضای ضامن مقرر نموده است. در ایران بر خلاف سایر متعهدین این اسناد اعم از صادرکننده، ظهرنویس، براتگیر، شخص ثالث قبول-کننده در خصوص نحوه اعلام اراده ضامن در اسناد تجاری (چک، سفته و برات) در ماده ۲۴۹ قانون تجارت و سایر مواد، تصریحی نگردیده و قانونگذار ساکت است، آیا می‌توان نظر به سکوت قانون با اعمال قواعد عمومی قراردادهای ضمانت را به هر نحوی مثلاً خارج از سند تجاری کافی دانست؟

با توجه به مسؤلیت تضامنی ضامن مطابق قسمت اخیر ماده ۲۴۹ قانون تجارت، با وحدت ملاک سایر مسؤولین و ناشی شدن تعهد ضامن از سند و شکل ظاهری آن، اراده ضامن باید در خود سند مربوطه منعکس گردد و تعهد وی خارج از سند تجاری صرفاً می‌تواند یک تعهد مدنی محسوب گردد. البته نظر مخالف نیز مبنی بر بلااشکال بودن ضمانت در سند جداگانه با توجه به وجود قصد و اراده ضامن نیز قابل طرح است.

در خصوص پذیرش مهر برای ضمانت به دو نحو می‌توان استدلال نمود؛ نخست با توجه به عدم تصریح قانون به لزوم صرف امضا ضامن و با وحدت

موجب ماده ۱۷ ضمن تعریف قبولی صرف امضا در برات بدون نیاز به عبارت دیگر را به شرح ذیل مورد پذیرش قرار داد: (۱) قبول برات عبارت است از دلالت برات‌گیرنده بر رضایت خود به دستور براتکش. (۲) قبولی باطل است مگر اینکه با شرایط زیر مطابقت داشته باشد: الف) باید روی برات نوشته شده و به امضای برات‌گیر برسد. صرف امضای برات‌گیر بدون کلمات اضافی کافی است.

مطابق ماده ۲۳۹ قانون تجارت، پس از نکول برات و اعتراض به آن، شخص ثالث می‌تواند پرداخت برات را از طرف برات‌دهنده یا یکی از ظهرنویسان قبول نماید. در خصوص این ماده ذکر دو نکته ضروری به نظر می‌رسد:

اولاً بر خلاف سایر متعهدان برات، قانون، قبولی شخص ثالث و امضای وی را در اعتراض‌نامه ضروری دانسته نه در برات، در صورتی که با توجه به ایجاد تعهد براتی ناشی از ورقه برات برای ثالث قبول‌کننده اصولاً می‌بایست قبولی و امضای وی نیز در خود برات درج گردد نه خارج از آن. تنها راه این است که تفسیر شود منظور ماده فوق‌الذکر این است که علاوه بر قبولی و امضا ثالث در خود برات، در اعتراض‌نامه نیز باید این مطلب قید و به امضای وی برسد لکن این مفهوم براهتی قابل برداشت نیست و به تصریح قانونی نیاز دارد.

سیاست حقوقی ایران در خصوص قبولی ثالث بر خلاف اصل انعکاس حقوق و تعهدات برواتی در خود سند است؛ چه این اصل متضمن این است که همه تعهدات و حقوق ناشی از اسناد تجاری (محسنی و دیگران، ۱۳۹۸: ۸۸) و از جمله قبول شخص ثالث در خود برات ظهور یابد، نه در اعتراض‌نامه.

ثانیاً در مورد قبولی شخص ثالث قانونگذار بر خلاف قبولی براتگیر صرفاً امضا او را مؤثر دانسته و نامی از مهر نبرده است در صورتی که وجه تفاوتی بین این دو به نظر نمی‌رسد، اما با توجه به تصریح ماده قانونی، استفاده از مهر برای بیان اراده ثالث قبول-کننده کافی نیست و باید به امضا او برسد.

و اهلیت بوده و ناظر به مورد تعهد است. (امین و شبیری زنجانی، ۱۴۰۰: ۴۴) در مواردی که موضوع معامله کلی در معین باشد منتقل‌الیه نمی‌تواند بدون اذن در آن تصرف نماید و انتقال‌دهنده باید آن را مجزا نموده و تحویل دهد. (شهیدی، ۱۳۸۲: ۳۷) اعمالی که بر روی اسناد تجاری صورت می‌گیرد، عمل ارادی و ناشی از قصد اشخاص می‌باشد که با امضا یا مهر اعلام می‌گردد، حال «تسلیم سند» در این اعمال چه نقشی دارد؟ آیا به صرف امضا یا مهر شخص متعهد، تعهد ایجاد می‌گردد؟

در اسناد تجاری دو مورد را باید از یکدیگر تفکیک نمود؛ در مواردی که سند (سفته یا چک) در وجه حامل صادر می‌گردد، دارنده می‌تواند بدون امضا یا مهر آن را به دیگری منتقل نماید و همینطور متوالی به دست‌های بعدی انتقال یابد. همچنین اسناد تجاری (برات، سفته و چک) چنانچه بدون قید منتقل‌الیه و به صرف امضا دارنده ظهرنویسی گردد و به صورت سند در وجه حامل در آید. در چنین مواردی «تسلیم سند» متضمن قصد انشاء دارنده است؛ در این حالت اعلام اراده و تحقق اثر حقوقی انتقال به دارنده جدید به صرف تسلیم است. اما در غیر حالت مذکور در باب نحوه بیان اراده متعهدین اسناد تجاری اعم از صادرکننده، ظهرنویس، ضامن و براتگیر یک نظر ابراز اراده با امضا یا مهر متعهد است؛ در تأیید این نظریه می‌توان گفت؛ در قانون تجارت ماده‌ای که لزوم تسلیم را تصریح نماید دیده نمی‌شود، اصل عدم تشریفات و در نتیجه عدم لزوم تسلیم است؛ بنابراین با امضا یا مهر سند، عمل حقوقی مزبور انجام گردیده و صاحب امضا یا مهر را مسؤول دانست؛ نتیجه پذیرش نظر مزبور در عمل ممنوعیت رجوع امضاکننده پس از امضا یا مهر سند است؛ زیرا عمل حقوقی صدور یا ظهرنویسی با ترکیب دو قصد انشاء صادرکننده، دارنده یا ظهرنویس و دارنده ایجاد شده است. آنچه گفته شد در خصوص ضامن و براتگیر نیز جاری است، ضامن عقدی است که بین ضامن و مضمون‌له انجام می‌گیرد، در اسناد تجاری طرف ضامن در واقع دارنده

ملاک در خصوص صدور سفته و برات و همچنین قبولی برات با مهر بر آن بود که برای مسئولیت ضامن، امضا موضوعیت ندارد. (فخاری، ۱۳۸۷: ۴۰) و مهر نیز مانند امضا حکایت از اراده صاحب آن برای قبول تعهد دارد؛ لذا دلیل قانونی برای بطلان چنین ضمانتی وجود ندارد. (نیک فرجام، ۱۳۸۱: ۹۶) در واقع صدور برات و سفته و همچنین قبولی برات مسؤولیت بیشتری را در پی دارد در صورتی که ضمانت ضامن فقط با مضمون‌عنه است، لذا مهر ضامن در این خصوص کافی خواهد بود.

دوم قائل به عدم کفایت مهر شد؛ در توجیه عدم کفایت مهر می‌توان گفت؛ عموماً امضا وسیله ابراز اراده در اسناد تجاری است و پذیرش مهر نیاز به تصریح دارد بویژه اینکه از نظر عملی نیز جعل مهر بسیار ساده‌تر از امضا است و همچنین تشابه وضعیت ضامن با ظهرنویس به جهت مسؤولیت وی خارج از مرحله صدور و قبولی، این تئوری را تقویت می‌کند، به نظر نگارنده این نظر بر پذیرش مهر ترجیح دارد. البته در خصوص ضمانت در چک نظر به اینکه صدور و ظهرنویسی آن صرفاً با امضا صورت می‌گیرد، بدیهی است که در این خصوص یعنی مرحله ضمانت نیز، مهر مؤثر نمی‌باشد.

۳ تسلیم سند تجاری

در حقوق قراردادهای مطابق مواد ۳۶۷ و ۳۶۸ قانون مدنی «تسلیم» زمانی حاصل می‌شود که مورد قرارداد در اختیار طرف مقابل قرار گیرد، به نحوی که امکان استفاده مورد نظر از آن را داشته باشد، مطابق ماده ۳۶۷ این انتقال مادی به اعتبار انتقال دهنده «تسلیم» و به اعتبار استیلاء انتقال‌گیرنده «قبض» خوانده می‌شود.

به عنوان قاعده‌ای عام، اجرای تعهد یا تسلیم موضوع معامله از تعهدات قراردادی است که اساساً هدف از انعقاد قرارداد نیز همان است؛ شرط قدرت بر تسلیم از ارکان پایه‌ای برای صحت مطلق معاملات است که جدا از شروط صحت عقد مانند قصد و رضا

صادرکننده به جریان نیفتاده ولی متضمن امضای اوست هرگاه در دست دارنده قانونی باشد به طرفیت صادرکننده قابل ارائه و وصول است، در چنین صورتی فرض می‌شود که صادرکننده، برات کامل صادر کرده و با رضایت او به جریان افتاده است، خلاف این فرض را نیز نمی‌شود ثابت نمود. (اسکینی، ۱۳۷۳: ۳۸) در حقوق فرانسه نیز زمانی رضایت صادرکننده کامل است که برات پس از صدور توسط او نیز تسلیم شده باشد، لکن با توجه به اینکه صادرکننده آن را ایجاد نموده است مسؤول خسارات ناشی از جریان آن توسط اشخاص ثالث است لذا در برابر دارنده باحسن‌نیت مسؤول می‌باشد. (اسکینی، ۱۳۷۹: ۳۸)

بنابراین در این دیدگاه تحلیل منطقی و اصولی پذیرش ضرورت تسلیم از سوی امضاکننده، تکمیل اعلام اراده است که با آن آخرین مرحله اعلام اراده صورت می‌پذیرد؛ بر مبنای این نظر با امضا یا مهر صادرکننده، سند به دارنده منتقل نمی‌گردد؛ چه بسا امضاکننده قصد انتقال سند را در آن لحظه ندارد بلکه امضای آن صرفاً تمهیدی است تا در زمان مناسب سند ممضی یا مهور را به دارنده تسلیم منتقل نماید، بر این اساس در مواردی که تسلیم سند تجاری از طریق پست انجام می‌گیرد. با پذیرش نظریه ارسال باید لحظه ارسال سند امضا یا مهر شده را زمان قطعیت قصد انشا آن دانست؛ زیرا با تحویل سند تجاری امضا شده به پست امکان استرداد آن را ندارد و بیان اراده قطعی است.

با پذیرش این تئوری امضاکننده تا قبل از تسلیم سند تجاری می‌تواند از امضای خود رجوع نماید؛ چه صادرکننده و ظهرنویس پس از امضا و تا قبل از تسلیم سند به منتقل‌الیه (دارنده)، می‌تواند از ارائه آن خودداری کند و یا دارنده را تغییر و سند را به دیگری تسلیم نماید، ضامن نیز می‌تواند تا قبل از تسلیم سندی که آن را به عنوان ضمانت امضا نموده است از امضا رجوع نماید؛ مثلاً با خط کشیدن بر

سند است. تعهد براتگیر نیز ناشی از قبول ایجاب صادرکننده به براتگیر است که موضوع تعهد وی پرداخت مبلغ سند در سررسید تعیین شده به دارنده است.

قانون تجارت ایران در خصوص «تسلیم سند تجاری» پس از امضا یا مهر ساکت است؛ اما اسناد بین‌المللی از این موضوع غفلت نکرده‌اند. ماده ۱۳ کنوانسیون آنسیترال تصریح می‌دارد که سند بوسیله ظهرنویسی و تحویل سند از سوی ظهرنویس به ید بعدی منتقل می‌گردد. (عرفانی، ۱۳۷۵: ۱۲۰) این ماده به «تحویل سند» جهت انتقال آن اشاره می‌کند، همچنین عبارت «تحویل سند از سوی ظهرنویس» نیز دربردارنده تسلیم با رضایت و اراده امضاکننده است. علاوه بر آن در ماده ۴۵ کنوانسیون مذکور آمده است: «باستثناء توافق خلاف، کسی که سندی را با ظهرنویسی و تسلیم یا صرف تسلیم انتقال دهد، نشانگر این است که سندی را به دارنده انتقال داده است که ...» این ماده نیز ضرورت تسلیم پس از ظهرنویسی را مقرر داشته است.

مطابق بند اول ماده ۲۱ قانون انگلیس، برات تا وقتی تسلیم نشده، ناقص است و صادرکننده حق رجوع از تعهد خود را دارد، بند دوم این ماده نیز مقرر داشته است تسلیم زمانی مؤثر است که توسط شخص متعهد یا کسی که از طرف او نمایندگی دارد انجام شده باشد، ضمناً تسلیم ممکن است مشروط باشد و یا به خاطر هدف خاصی انجام گرفته باشد، هدفی غیر از انتقال مالکیت برات. (اسکینی، ۱۳۷۹: ۳۸)

در بخش مقدمه، تعریف اصطلاحات قانون ۱۹۸۲ انگلیس، تسلیم تحت عنوان Delivery به معنای انتقال مالکیت (تصرف، مایملک) واقعی یا قانونی (مفروض یا حکمی)، از شخصی به شخص دیگر است.^۱ در حقوق انگلیس «براتی که توسط

^۱ "Delivery" means transfer of possession, actual or constructive, from one person to another.

مهر، به جهت وضوح بیشتر مسأله و همگام شدن با مقررات بین‌المللی و قوانین سایر دولتهاست. رویکرد این اصلاح، به ویژه با توجه به روند فزاینده اهمیت کمی و کیفی تجارت بین‌الملل، سهولت در تعاملات تجاری بین‌المللی از یک سو و همچنین توجیه اصولی و منطقی عمل تسلیم از سوی دیگر است.

با پذیرش نقش تکمیلی تسلیم برای اعلام اراده متعهد اسناد تجاری به نظر می‌رسد اصولاً براتگیری نیز که به عنوان قبولی، برات را امضا می‌کند تا قبل از تسلیم آن به دارنده می‌تواند عدول نماید، هر چند به تصریح ماده ۲۳۱ قانون تجارت برات‌گیر پس از قبولی حق رجوع ندارد. (ستوده تهرانی، ۱۳۹۰: ۴۵) شبهه ایجاد نگردد، عدم حق رجوع از قبولی با این نظر، یعنی ضرورت تسلیم برای انجام عمل حقوقی قبولی مغایرت ندارد؛ زیرا ماده مزبور تصریح می‌دارد، پس از قبولی حق رجوع ساقط است و مطابق نظر مطروحه، عمل قبولی با امضا یا مهر به انضمام «تسلیم برات» به دارنده یا نماینده وی تحقق می‌یابد نه فقط امضا یا مهر؛ بنابراین عدول از امضا یا مهر چنانچه قبل از اولین تسلیم باشد می‌تواند ابطال گردد اما رجوع از آن پس از تسلیم امکانپذیر نیست. (Ripert, 1996: 210)

در واقع به موجب ماده ۲۳۱ ق.ت رجوع پس از قبولی ممنوع است نه رجوع پس از امضا یا مهر. پذیرش این تئوری با اصل حاکمیت اراده انطباق بیشتری دارد و از نظر عملی نیز مفیدتر است زیرا چه بسا براتگیر پس از امضا متوجه اشتباه خود گردد و منطقی نیست که حق عدول از وی سلب گردد و بعد از تسلیم در واقع قصد انشا به نحو مطمئن تحقق یافته است.

در شیوه الکترونیک با ایجاد سند در محیط الکترونیک یا تبدیل اسکن آن به داده الکترونیکی به سرعت قابل انتقال به مقصد خواهد بود. (شکری،

قید نام دارنده وی می‌تواند به صرف تسلیم آن را به دیگری منتقل نماید.

روی امضا یا قید عبارتی مبنی بر رجوع از امضا و سپس امضا ذیل عبارت مذکور از ضمانت منصرف گردد.

بر اساس این نظر پس از تسلیم سند امضا یا مهر شده است که حسب مورد عمل حقوقی ایجاد شده و امکان انصراف وجود ندارد، زیرا در این مرحله قصد انشا بطور کامل و قطعی اعلام و توافق اراده‌ها حاصل شده است، البته تسلیم زمانی صحیح و مؤثر صورت گرفته است که با «رضایت» امضاکننده انجام شود؛ گفته شد آنچه ضرورت دارد تسلیم است و تسلیم در تصرف منتقل‌الیه قرار دادن سند از سوی امضاکننده با اختیار و رضایت وی است. چنانچه تسلیم از روی رضایت نباشد عمل حقوقی امضاکننده واجد اثر نیست، همچنین اگر سند با سرقت یا اجبار در تصرف انتقال‌گیرنده قرار گیرد و یا با اکراه و فریب سند تسلیم گردد یکی از عناصر تسلیم یعنی رضایت در آن وجود ندارد؛ در این موارد تسلیم حقوقی صورت نگرفته بلکه فقط سند بطور فیزیکی منتقل شده است.^۱

در تعدیل نظریه و منطقی نمودن آن با توجه به ویژگی‌های خاص اسناد تجاری و ماده ۲۴۹ قانون تجارت، ادعای فقدان رضایت به تسلیم، صرفاً در مقابل دارنده و طرف مستقیم امکانپذیر است و در برابر دارنده باحسن‌نیت این ایراد قابل طرح نیست و امضاکننده مسؤولیت تضامنی دارد، البته پرداخت‌کننده در صورت تأدیه وجه سند، متعاقباً مطابق قواعد عام حقوق مدنی می‌تواند به کسی که سند را بدون رضایت او به جریان انداخته است، مراجعه کند. همچنین اصل استقلال امضاها که در ماده ۲۴۹ نهفته است سایر امضاکنندگان و متعهدین کماکان در برابر دارنده مسؤولیت دارند.

هر چند استدلال طرح شده تلاشی مبنایی برای رفع نقص صراحت قانون است لکن ضرورت اصلاح قانون و تصریح به ضرورت تسلیم پس از امضا یا

۱- در اسناد تجاری در وجه حامل ابراز اراده در صدور و انتقال به صرف تسلیم سند تجاری است؛ زیرا به دلیل عدم

گیرد و چنانچه وسیله سند جداگانه باشد موجب تعهد براتی و مسئولیت ماده ۲۴۹ قانون تجارت نخواهد شد و صرفاً تعهدی مدنی به شمار می‌آید، ثانیاً با وجود اختلاف نظر، به جهاتی و از جمله جلوگیری از سهولت در جعل، عدم پذیرش مهر و ضرورت اعلام اراده صرفاً با امضا موجه‌تر است. قصد و اعلام اراده در اسناد تجاری همانند سایر اعمال حقوقی ممکن است توسط وکیل یا نماینده حقوقی صورت پذیرد، اشخاص حقوقی اعمال حقوقی خود را توسط نمایندگان خود انجام می‌دهند، نحوه انجام عمل به نمایندگی معمولاً در اساسنامه یا شرکتنامه تعیین می‌شود که عموماً امضا اشخاص متعدد (دونفر) به همراه مهر شرکت ضروری است، نقص امضا اشخاص تعیین شده یا فقدان مهر شرکت موجب می‌شود که عمل نماینده خارج از اختیارات تلقی گردد ولی امضاکننده یا امضاکنندگان در برابر دارنده با حسن نیت که از نقائص مزبور اطلاع ندارد، مسئولیت تضامنی خواهند داشت.

در سند در وجه حامل و انتقال سند پس از ظهرنویسی بدون نام دارنده، اعلام اراده با صرف تسلیم است. در غیر این مورد، اعلام اراده با امضا یا مهر اسناد تجاری زمانی کامل است که متعاقب امضا یا مهر، تسلیم گردد، در واقع وسیله بیان اراده، تسلیم پس از امضا یا مهر است، رویکرد این نظر امکان رجوع از قصد تا قبل از تسلیم است، در مورد قبولی برات که نظر به تصریح ماده ۲۳۱ قانون تجارت مقرر می‌دارد، «قبول‌کننده حق نکول ندارد»، ناقض تئوری تکمیل اعلام اراده با تسلیم سند امضا یا مهرشده نخواهد بود؛ زیرا مطابق ماده مزبور، قبول‌کننده حق نکول ندارد نه امضا یا مهرکننده؛ تسلیم زمانی موجد اثر است که به رضایت امضا یا مهرکننده صورت گیرد و از نظر ثبوتی، تسلیم به اجبار و اکراه و فریب مؤثر نمی‌باشد، هر چند از نظر اثباتی، اصل بر این است که تسلیم صورت گرفته با رضایت بوده مگر خلاف آن ثابت گردد. در مواد ۱۳ و ۴۵ قانون آنسیترال ۱۹۸۸ نیز ضرورت تسلیم سند تصریح شده است و براساس ماده ۲۱ قانون

۱۴۰۰: ۲۲۸-۲۲۹) در اسناد تجاری الکترونیکی منظور از قبض کنترل انحصاری دارنده بر سند الکترونیکی است، بنابراین شخصی که آن را در اختیار دارد و قادر به کنترل انحصاری بر آن باشد، متصرف آن قلمداد می‌گردد. (شیروی و میری، ۱۳۸۷: ۲۰) سند تجاری پس از امضا باید به دارنده تسلیم شود، اهمیت موضوع تسلیم قانونگذار را به انتخاب دیدگاه وصول داده پیام واداشته است؛ به طوری که پس از خروج داده پیام از کنترل اصل ساز و ورود آن به سیستم مخاطب، عمل ارسال یعنی صدور سند تجاری تحقق یافته است. (شیروی و میری، ۱۳۸۷: ۲۱) و چنانچه به هر علت، سند الکترونیکی به مخاطب واصل نگردد، عمل وی اعم از صدور، ظهرنویسی و . . . ناتمام و گان لم یکن است. (شیروی و میری، ۱۳۸۷: ۲۲) این دیدگاه نیز مبتنی بر این است که در اسناد تجاری تسلیم سند امضاء شده برای تکمیل اعلام اراده و در نتیجه تحقق عمل صدور و ظهرنویسی با آن موضوعیت دارد

۴ نتیجه

در اسناد تجاری نحوه اعلام اراده در صدور، ظهرنویسی اسناد تجاری و قبولی برات با امضا یا مهر متعهد بر روی سند تجاری است، قبول‌کننده ثالث در برات باید قصد خود را با امضا آن هم در اعتراضنامه اعلام نماید که عدم ذکر ضرورت امضا وی در سند تجاری -علاوه بر اعتراضنامه- مورد انتقاد می‌باشد و مرجح است این ضرورت در قانون اصلاح شود؛ زیرا تعهد ثالث مذکور نیز ناشی از برات است. ظهرنویسی جز در خصوص چک، خواه برای انتقال اسناد تجاری سفته یا برات باشد و یا جهت وکالت در وصول، صرفاً با امضا ظهرنویس ممکن است که به استناد وحدت ملاک با مرحله صدور، ظهرنویسی با مهر را نیز می‌توان پذیرفت.

در خصوص اعلام اراده جهت ضمانت در اسناد تجاری، قانون تجارت ساکت است؛ اولاً ضمانت اسناد تجاری باید بر روی خود سند تجاری صورت

حسن‌نیت مسئول جبران خسارات ناشی از جریان سند می‌باشد.

انگلیس، قبل از تسلیم، برات ناقص بوده و صادرکننده حق رجوع دارد، در حقوق فرانسه نیز تکمیل رضایت صادرکننده منوط به تسلیم سند توسط اوست، هر چند صادرکننده در برابر دارنده با

References

1. Abdipour, Ibrahim; Fatuhi-Rad, Ali (2015), economic analysis of commercial documents as a payment system, *Encyclopaedia of Economic Laws*, No. 9, pp. 112-135. (In Persian)
2. Abhari, Hamid; Fatemian Amir Masoud; Hosni, Alireza; Kaynia, Mohammad (2016), a comparative study of the rules governing the rights of electronic documents from the perspective of Iranian laws, UNCITRAL regulations and French law, *Iranian and International Comparative Legal Research*, year 10, number 37, pp. 1-29. (In Persian)
3. Akhlaghi, Behrouz (2019), commercial documents in the realm of international trade law, views of the 1930 Geneva Convention, *International Legal Journal*, Volume 10, No. 12, pp. 83-166. (In Persian)
4. Akhlaghi, Behrouz (2009), Check in the realm of international trade law, *International Legal Journal*, Volume 10, No. 13, pp. 5-50. (In Persian)
5. Amin, Sidamir Mehdi; Shabiri Zanjani, Seyyed Hasan (1400), a comparative study of the legal nature of the condition of power to surrender in the laws of Iran, France and Imami jurisprudence, comparative research of Islamic and Western law, year 6, no. 4, pp. 36-60. (In Persian)
6. Angela MIFF, Rodica Diana APAN (2016), CASE LAW AND THEORETICAL PERSPECTIVES REGARDING THE PAYMENT AND CREDIT INSTRUMENTS; THE BILL OF EXCHANGE, THE PROMISSORY NOTE AND THE CHEQUE, *Curentul Juridic - Juridical Current*, 2016, Vol. 67, No. 4, pp. 28-51.
7. Cristea, Silvia (2013), Comparison between the Juridical Regime of the Debt Instruments: Bill of Exchange, Promissory Note and Cheque, *Acta Universitatis Danubius*, No: 4, Page Range: 117-131.
8. Cristea, Silvia (2013), Comparison between the Juridical Regime of the Debt Instruments: Bill of Exchange, Promissory Note and Cheque, *Acta Universitatis Danubius*, No: 4, Page Range: 117-131.
9. Catană, Radu N., *Drept comercial. În power point*, Bucharest: Universul Juridic, 2013, pp.53 - 54.
10. Convention Providing a Uniform Law for Cheques. Done at: Geneva Date enacted: 1931-03-19, In force: 1934-01-01.
11. Convention Providing a Uniform Law for Bills of Exchange and Promissory Notes (Geneva, 1930) The League of Nations.
12. Demarchili, Mohammad and others (2005), *Commercial law in the current legal order*, 4th edition, Tehran: Mithaq Adalat. (In Persian)
13. Erfani, Mahmoud. (1996). *International Trade Law*, Tehran, Jihad University Publications (Majeed), first volume. (In Persian)
14. Fakhari, Amir Hossein. (1996). Responsibility of the signatories of commercial documents, legal research of Shahid Beheshti Faculty of Law, No. 16-17. (In Persian)

15. German Civil Code BGB.
16. Golbaghi Masuleh, Seyyed Ali-Jabbar (2018), What is Daman from the perspective of Shia jurisprudence, Studies in Islamic jurisprudence and law, year 11, no. 20, pp. 324-301. (In Persian)
17. Hosseini Moghadam, Seyyed Hasan and Mohammadi, Sam (2019), the effect of private agreement on the duties and obligations of the holder of a commercial document in Iranian law with a comparative study on the Geneva Conventions of 1931 and 1930, Research Journal of Comparative Law, Volume 4, Issue 5, pp. 107-134 .
<https://doi.org/10.22080/lps.2019.16508.1158> (In Persian)
18. Hosseini Moghadam, Seyyed Hassan and Mohammadi, Sam (2018), Creation of a legal work by declaration of will, Tehran: Majd. (In Persian)
- 19 .Jaafari Langroudi, Mohammad Jafar. (2008). The effect of will in civil rights, Tehran, Ganj Danesh Publications, second edition. (In Persian)
- 20 .Jaafari Langroudi, Mohammad Jaafar (2009) Civil and Trade Encyclopaedia, first edition, Tehran: Ganj Danesh. (In Persian)
- 21 .Jalali, Mahmoud; Khakzad, Hossein (2012), Globalization of commercial document law and its effect on criminal liability arising from checks in Iran's legal system, Comparative Law Studies, Volume 3, Vol. 2, pp. 23-40. (In Persian)
- 22 .Katouzian, Nasser. (2005). Moin contracts period, Tehran, publishing company, 9th edition, first volume. (In Persian)
- 23 .Katouzian, Nasser. (2006). General rules of contracts, Tehran, Sohami Publishing, 7th edition, first volume. (In Persian)
- 24 .Kaviani, Koresh (2013), Laws of commercial documents, Tehran: Mizan. (In Persian)
25. Ludwig, Teller, Agency, New York, Harmon publications, 1948
- 26 .Mohseni, Saeed; Rabati, Mahsa; Esfandiari, Tahmineh (2018), analysis of the principle of reflecting the rights and obligations of the commercial document itself in the process of issuance and circulation, private law studies, volume 49, vol. 1, pp. 87-105. (In Persian)
- 27 .Mousavi Al-Khomeini, Al-Sayed Ruhollah (1996). Kitab al-Bai, Tehran, Esmailian Publishing House, 4th edition. (In Persian)
28. Mousavi Khoei, Saydabul al-Qasim (1991). Misbah al-Faqaha fi al-Maamalat, Beirut, Dar al-Hadi, first edition. (In Persian)
- 29 .Nik-Farjam, Kamal (2008) Warranty in commercial documents, Legal Perspectives Quarterly, Faculty of Judicial Sciences and Administrative Services, Year 7, No. 25, pp. 93-115. (In Persian)
- 30 .Noorani Moghadam, Sidiones; Haji-Azizi, Bijan; Mahmoudi, Hossein (2016), comparative study of

- determining the deadline in contractual and contractual obligations (law of Iran, England, Geneva Convention and UNCITRAL), comparative study of Islamic and Western law, year 3, vol. 3, pp. 157-186. (In Persian)
31. Qanovati, Jalil. (2004). A comparative study of demand and acceptance, Qom, Qom Book Bostan Institute Publications, first edition. (In Persian)
32. Qurbani Lachwani, Majid; Darash, Ferishte (2019), suspension of effect and suspension of liquidation in the act of issuing, endorsing and guaranteeing commercial documents and acceptance of bill of exchange, legal studies, volume 12, number 1, pp. 281-253. (In Persian)
33. Ramzani-Akerdi, Habib; Mousavi, Seyyed Amirhassam (2021), the legislative and interpretive role of formalism in commercial documents, Legal Studies, Volume 13, Vol. 4, pp. 97-123.
34. Ripert Georges et Roblet Rene, (1996) Trait de droit commrrcial, T 2, 15e ed., paris, L.G.D.J. (In Persian)
35. Stoudeh Tehrani, Hassan. (2011). Commercial Law, Tehran, Dadgstar Publishing House, 8th edition, 3rd volume. (In Persian)
36. Shokri, Mohammad and Taghizadeh, Ibrahim (2021), jurisprudential and legal approach of intention and consent in commercial documents, Fiqh and Islamic Law Research, year 17, vol. 66, pp. 225-205. (In Persian)
37. Shokri, Mohammad (2021), the right holder of commercial documents; Ideas and regulations with a critical approach, Islamic economics and banking, vol. 35, pp. 197-220. (In Persian)
38. Shokri, Mohammad (2021), the inadequacies of Iran's electronic judicial services in facing the rights of clients, Laws of New Technologies, Volume 2, No. 4, pp. 251-227. (In Persian)
39. Shahidi, Mahdi. (2012). Civil rights, Moin 6 contracts, Tehran, Majd Publications, first edition.
40. Shahidi, Mahdi (2010). Forming contracts and obligations, Tehran, Ansharat Majd, second edition. (In Persian)
41. Saqri, Mohammad (2018), Validity of apparent authenticity in commercial law (a discussion on Iranian and French law), Perspectives on Judicial Law, No. 53, pp. 89-114. (In Persian)
42. Shiravi, Abdul Hossein; Miri, Hamid (2007), comparative study of electronic transfer of commercial documents (promissory note, promissory note and check), private law, year 5, vol. 13, pp. 5-29. (In Persian)
43. Skini, Rabia. (1994), Comparative Business Law, Tehran, Majd Publications, first edition (In Persian).
44. Skini, Rabia. (2000). Trade Laws (promissory notes, promissory notes, ...), Tehran, Samt

- Publications, fifth edition. (In Persian)
45. Swiss Obligations Act passed March 30, 1911
46. Treitel, G.H., The Law Of Contract, 9th/ed, London, Sweet and Maxwell, 1995
47. Turcu, Ion, Contractele bancare în noul Cod Civil, Comentarii și explicații, Bucharest: C.H. Beck, 2013, pp.397-407;
48. United Nations commission International Trade Law (UNCITRAL) 1988, available at: <https://www.uncitral.org/pdf/english/texts/arbitration/arb-rules/arb-rules.pdf>
49. Vahedi, Javad (2015). Swiss Law of Obligations, Tehran, Mizan Publishing House, first edition. (In Persian)
50. Wells. Cella, (1993), corporation and criminal Responsibility, clarendon press, oxford.